

شرح باره‌ای از سکه‌های لاری ضرب شده در ایران

جلیل اخوان زنجانی
آلمان غربی

لار آمده است که در اینجا نقل میشود.

«و چون والیان لارستان در ابتدای طلوع علیه صفویه در تحت اطاعت و انقیاد درآمدند بلقب امیر دیوانی سرافراز بودند و در لارستان لوای اقتدار داشتند و در زمان سلطنت شاه سلطان محمد صفوی، نورالدهرخان پسر ابراهیم خان پسر انوشیروان مشهور بشاه عادل حاکم لارستان بود و در آغاز سلطنت اعلیحضرت شاه عباس بهادرخان چون وفات یافت (یعنی نورالدهرخان) میرزا علاءالملک پسر نورالدهرخان بجای پدر نشست و بابراهیمخان ثانی مشهور گشت و استقلالی تمام یافت و تمکینی به اوامر و نواهی نواب بیگلربیگی نداشت و او را مرد زرگری می‌پنداشت و در همین سال (هزار و ده) الله‌ویردی خان با سپاه فارس بلارستان رفته و ابراهیمخان چون خود را مرد میدان ندیده در قلعه لار که بر فراز کوهی مشرف بر شهر لار است متحصص گشت و قاضی ابوالقاسم لاری از ابراهیمخان تخلف نموده خدمت الله‌ویردی خان رسیده مورد عنایت شده و حکومت لارستان را باو شفقت نمود و چون ابراهیمخان کار را بر خود سخت دیدامان خواسته از قلعه به زیر آمد او را با احترام نگاه داشته در همین سال با اردوی فارس در خدمت الله‌ویردی خان عازم خراسان گشته در وقتی که موکب همایون (شاه عباس) در نزدیکی شهر بلخ نزول اجلال داشت وارد اردوی اعلی شدند و بعد از چند روز ابراهیمخان بعلت بیماری در سن سی و پنج سالگی درگذشت. و این بیت از ابراهیمخان نوشته شد.

در دوره صفوی و قبل از آن غیر از سکه‌های معمولی رایج زمان، سکه‌های نقره دیگری بنام لاری در جریان بوده. این سکه‌ها بصورت مفتول‌های کشیده‌ای است (مفتول از شفاهنگ کشیده میشود) به قطرهای مختلف از $\frac{2}{1}$ میلیمتر تا ۳ میلیمتر که آنرا تقریباً از وسط بر روی هم خم نموده و در حدود نیمی از آنرا با ضربه مسطح کرده و روی سطح پهن شده را ضرب نموده‌اند، پهنای این سطحها حداقل سه میلیمتر و حداکثر $\frac{5}{2}$ میلیمتر است. اکثر سکه‌های لاری را با میخ سکه (میخ درم) معمولی که گرد است ضرب کرده‌اند. (فردوسی در شاهنامه میخ درم و دینار و غیره را آورده، بدان جهت میخ سکه نوشته شد.)

وزان پس دگر کرد میخ درم

همان میخ دینار و هر بیش و کم

این سطح باریک بعد از ضرب در زیر میخ سکه که بیش از بیست میلیمتر بوده دارای نوشته بسیار کمی است که گاهی فقط یک یا چند حرف ناقص از یک اسم بر روی سکه دیده میشود که خواندن آن خالی از اشکال نیست.

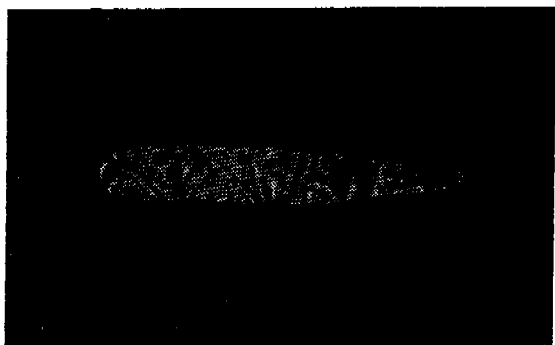
در وزن سکه‌های لاری در هر دوره دقت کامل بکار رفته است و اگر بعد از قطع مفتول وزن پیش سکه کم بوده در میان خمیدگی قطعه‌ای نقره نشانده‌اند (شماره ۴۱) وزن این وصله‌ها از دو میلی گرم تا پانصد میلی گرم است. سکه‌های لاری را در معاملات برای اطمینان از سده بودن آن، با قلم چکش ضربه میزدند (شماره ۴۲ نه بار قلم خورده است) و یا با دست خم و راست مینموده‌اند. این خمیدگی‌ها سکه‌های لاری را بشکل‌های مختلف در آورده است سکه شماره ۴۲ بعد از قلم خوردگی خم کرده شده که از فاصله خط قلم خوردگی معلوم است که خمیده نبوده است.

سکه لاری ظاهراً اولین بار در لار ضرب شده که نام لاری بدان داده‌اند. در فارسنامه ناصری شرح کوتاهی درباره

۱- شفاهنگ بروزن رنگارنگ بمعنی شفاهنج و شفتاهنج، تخته فولادی باشد خم و تنگ و سوراخ بسیاری از کوچک و بزرگ دارد که زرکشان طلا و نقره را از سوراخ‌های آن کشند تا مفتول شود و باریک گردد. برهان قاطع.

۲- فلزی که برای سکه بریده یا ریخته شده ولی هنوز ضرب نگردیده پیش سکه نامیده شد.

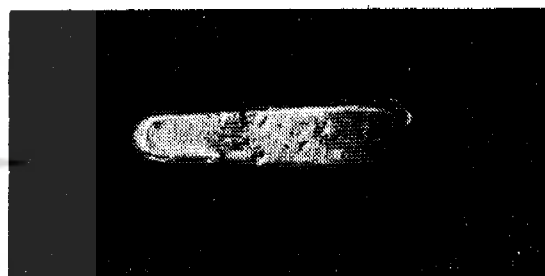
۱ - روی سکه

۲ - پشت سکه

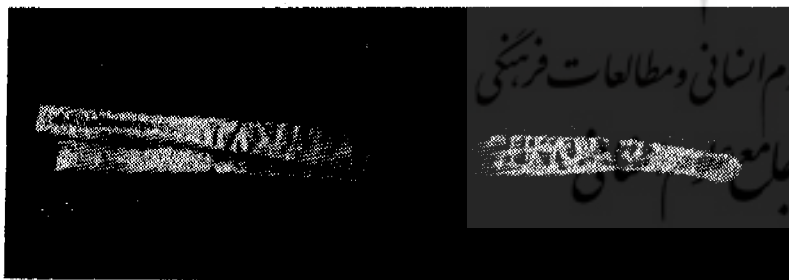
۲ - روی سکه

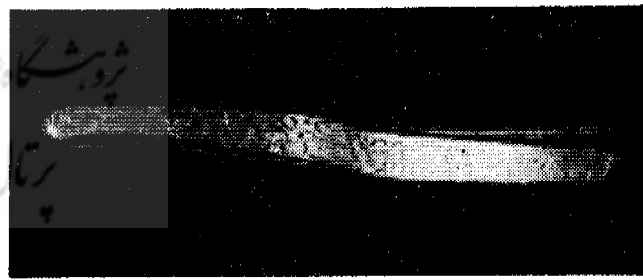
۳ - روی سکه

۴ - پشت سکه

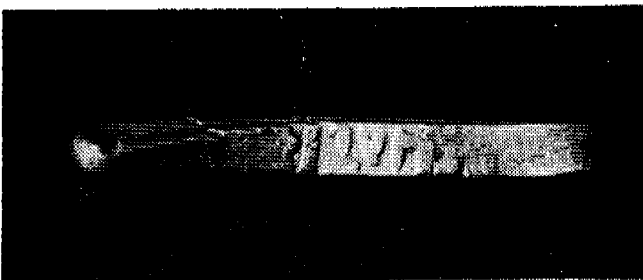
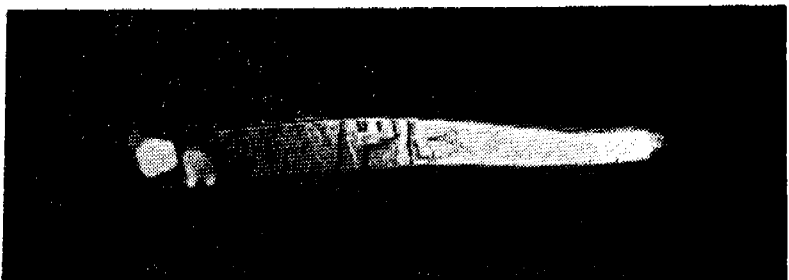
۴ - روی سکه

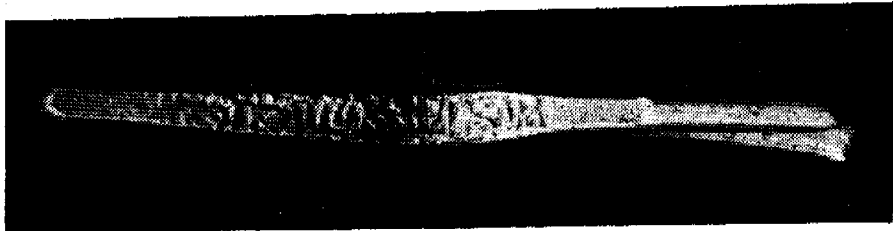
۶ - پشت سکه

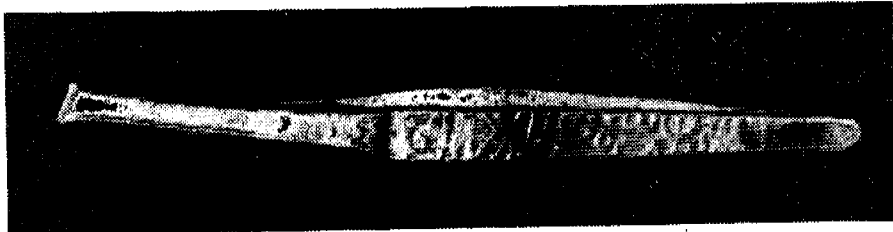
۵ - پشت سکه

۷- روی سکه

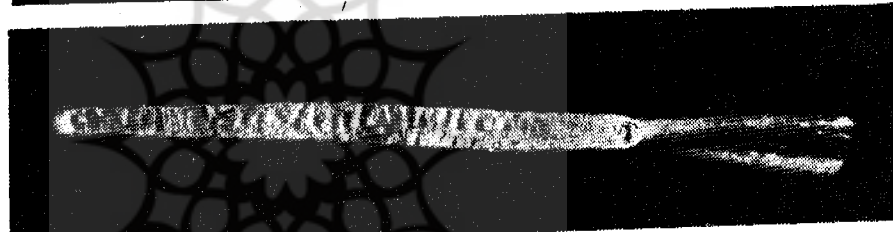
۷- پشت سکه

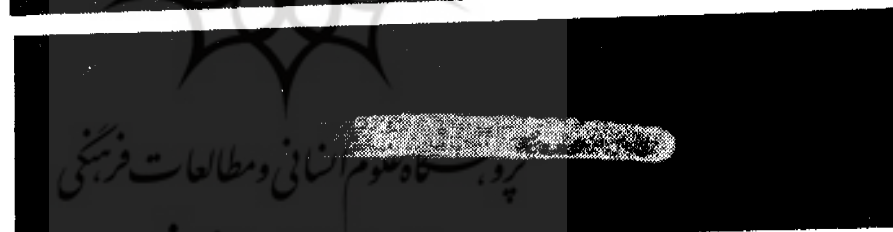
۸- پشت سکه

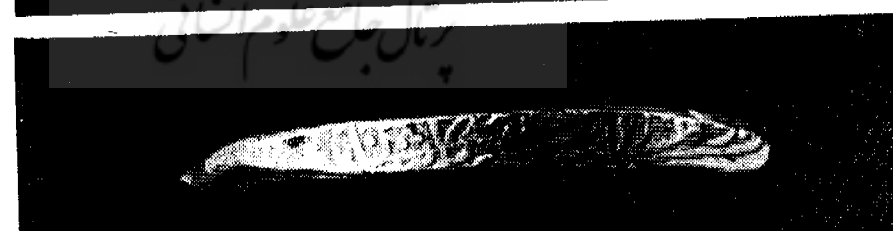
۸- روی سکه

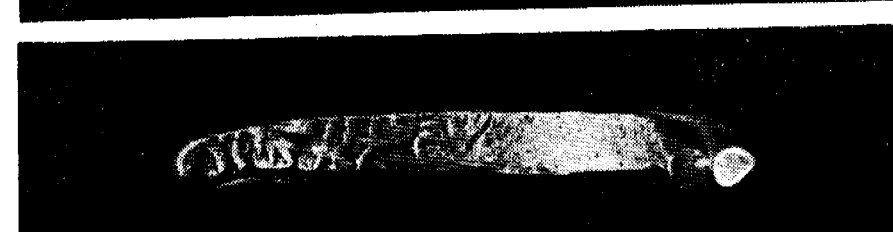
۹- روی سکه

۱۰- روی سکه

۱۰- پشت سکه

ماهی تحصیل یارویار دردل بوده است

حاصل تحصیل ما تحصیل حاصل بوده است

و در تواریخ نگاشته اند که ابراهیمخان از نسل گرگین میلاد بود که یکی از پهلوانان شاهنشاه کیخسرو است زمانی که بحکومت لارستان سرافراز گردید ساعی سعد را برای ورود خود بشهر لار از منجم خواست، باو نگاشت که چون هفت سال بگذرد ساعتی آید که چون در آن ساعت داخل شهر لار شوی چندین هزار سال حکومت و فرمانروائی لارستان در خانواده تو بماند و گرگین میلاد در خارج شهر لار چادر زده مدت منجم را تأمل داشته بر سر ساعت وارد گردید و باز نوشته اند از جمله چیزهایی که از ابراهیمخان بدست الله ویردیخان افتاد تاجی بود که کیخسرو شاهنشاه بگرگین میلاد داده بود و در خانواده او باقی بود و چون ایالت بهر یک از نواده او میرسید این تاج را تا چندی بر سر می گذاشت و آنرا از طلا ساخته بدر و باقوت مرصع داشته بتاج کیخسروی شهرت داشت و لار در اصل لاد بود. چنانکه این شعر بحکیم فردوسی نسبت دهند.

صفاهان بگودرزکشواد داد

بگرگین میلاد هم لاد داد

و چون نام پسر گرگین هم لار بود دال را تبدیل برادر کرده آن شهر را لار گفتند و اول کسی که از ملوک گرگین بشرف اسلام رسید ملک ایرج است که در زمان خلافت عمر عبدالعزیز مسلمان شد و بسلقب جلال الدین سرافراز گردید. در اینجا فقط نوشته های سکه های لاری شاهان صفوی نمایانده میشوند. از سلاطین لارستان و شاهان هرمز تعدادی سکه لاری در مجموعه نگارنده هست که هنوز بطور کامل خوانده نشده اند.

۱- ۴/۹۸ گرم - روی سکه : اسمعیل الحسینی

پشت سکه : خوانده نمیشود.

۲- ۴/۵۰ گرم - روی سکه : شاه اسمعیل نیساحسین.

خواندن شهر نیسا مشکوک است و نام آئمه گرداگرد میخ سکه بوده که فقط نام حسین در موقع ضرب بر روی سکه قرار گرفته است.

پشت سکه : الله محمد سوعلی. (شهادتین. و علی ولی الله).

۳- ۴/۷۵ گرم - روی سکه : العادل اسمعیل. چون

رسم الخط آن شبیه سکه های شاه اسمعیل اول است این سکه بدو منسوب شد.

پشت سکه : خوانده نمیشود.

یکی از القاب شاه اسمعیل اول که بر سکه های معمولی

ضرب شده چنین است.

السلطان العادل الكامل الهادی الوالی ابوالمظفر شاه سلطان

اسمعیل بهادرخان الصفوی الحسینی خلدالله ملکه و سلطانه.

۴- ۴/۱۰ گرم - روی سکه : طهماسب الحسینی الصفوی

پشت سکه : لالا الله محمد سوا الله علی (ضرب) ۹۳۸

۵- ۴/۸۷ گرم - روی سکه : ن

پشت سکه : (ضرب) ۹۷۲.

۶- ۴/۹۰ گرم - روی سکه : سلطان شاه

پشت سکه : (ضرب) ۹۷۳.

۷- ۴/۹۳ گرم - روی سکه : ابوالمظفر طهماسب

الحسینی خلد ملکه

پشت سکه : علی سو ولی الله (ضرب) ۹۷۸

۸- ۴/۷۷ گرم - روی سکه : طهماسب خلدالله

پشت سکه : محمد سوعلی ولی ضرب ۹۷۹

۹- ۴/۷۷ گرم - روی سکه : ابوالمظفر طهماسب

الحسینی ضرب شیراز

پشت سکه : ولالله (کلمه شهادتین بطور ناقص

ضرب شده است).

۱۰- ۴/۶۹ گرم - روی سکه : ابوالمظفر طهماسب

الحسینی کاشان

پشت سکه : سوعلی ولی الله

۱۱- ۴/۸۳ گرم - روی سکه : طهماسب الحسینی خلد

(ضرب) کاشان

پشت سکه : لامحمد وسوعلی ولی

۱۲- ۴/۷۰ گرم - روی سکه : ابوالمظفر شاه... الحسینی

پشت سکه : محمد لاله سوعلی ولی الله.

۱۳- ۴/۹۳ گرم - روی سکه : ابوالمظفر طهماسب الحسینی

پشت سکه : لالا الله محمد سوو

۱۴- ۴/۹۸ گرم - روی سکه : ابو (المظفر) طهماسب

الحسینی خلد الصفوی

پشت سکه : علی ولی الله

۱۵- ۴/۷۸ گرم - روی سکه : ابوالمظفر طهماسب

پشت سکه : سوو

شاه اسمعیل دوم : نام و لقب شاه اسمعیل دوم بر روی

سکه های معمولی چنین است.

السلطان العادل ابوالمظفر شاه اسمعیل بن طهماسب شاه

الصفوی خلدالله ملکه.

۱۶- ۴/۹۸ گرم - روی سکه : ابوالمظفر اسمعیل

الصفوی کا (شان)

پشت سکه : گرامام مارا تما است. که در اصل چنین است.

زمشرق تا بمغرب گرامام است علی و آل او مارا تمام است

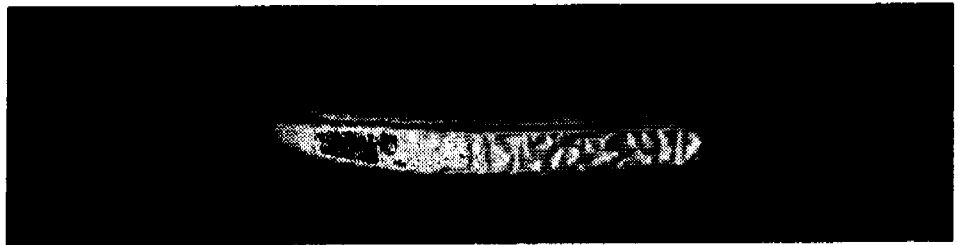
در فارسنامه ناصری چنین آمده : چون شاه اسمعیل

ثانی خاطر را از جانب شاهزادگان بی گناه فارغ داشت همت

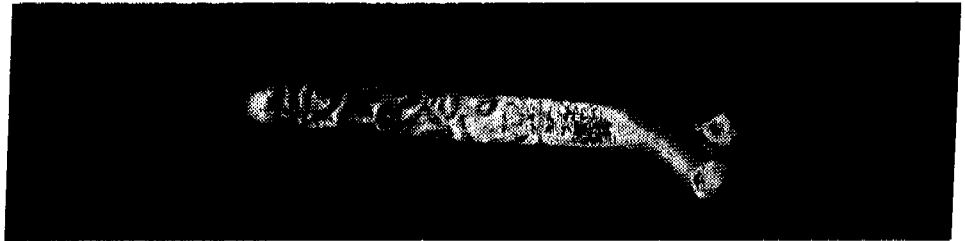
را بر تسخیر معموره جهان انداخت، در مقام خلوتی میرزا

مخدوم شریفی شیرازی را که بمنصب جلیل وزارت سرافراز

۱۱ - روی سکه

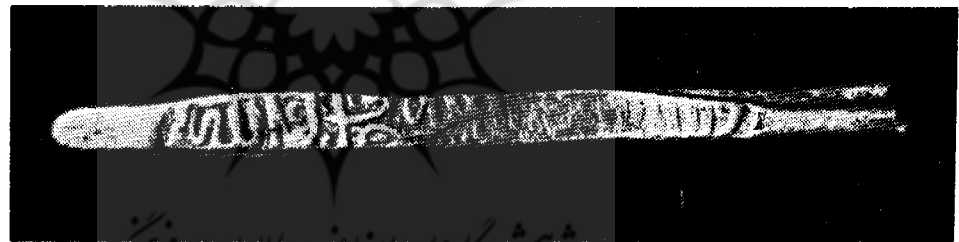
۱۱ - پشت سکه

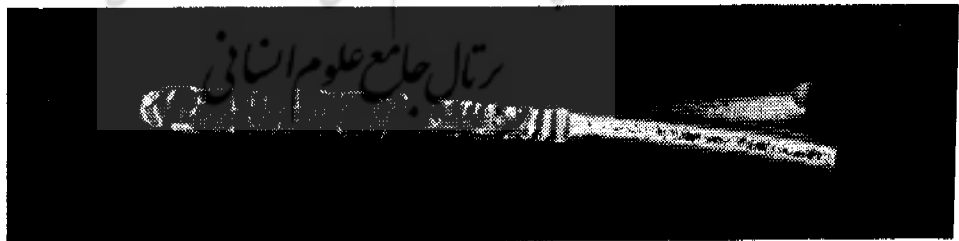
۱۲ - روی سکه

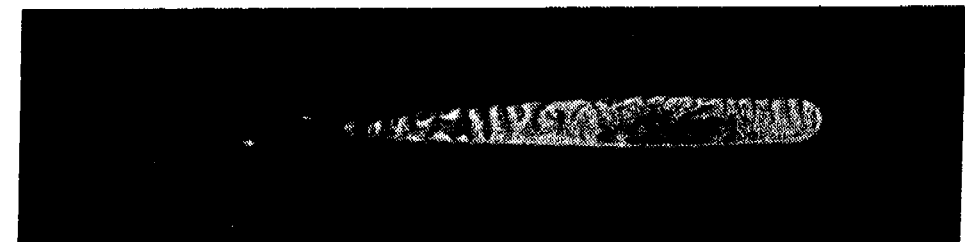
۱۲ - پشت سکه

۱۳ - روی سکه

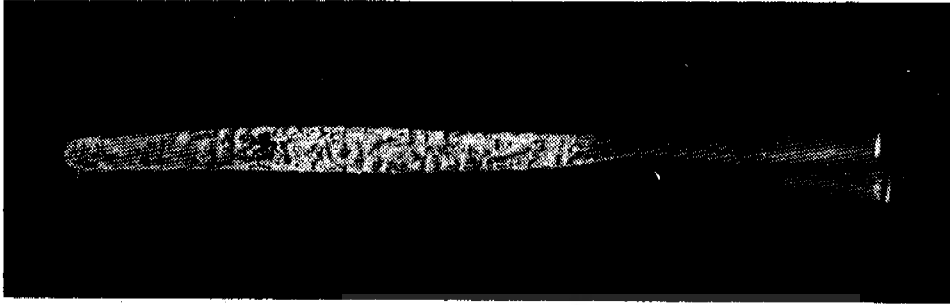

۱۳ - پشت سکه

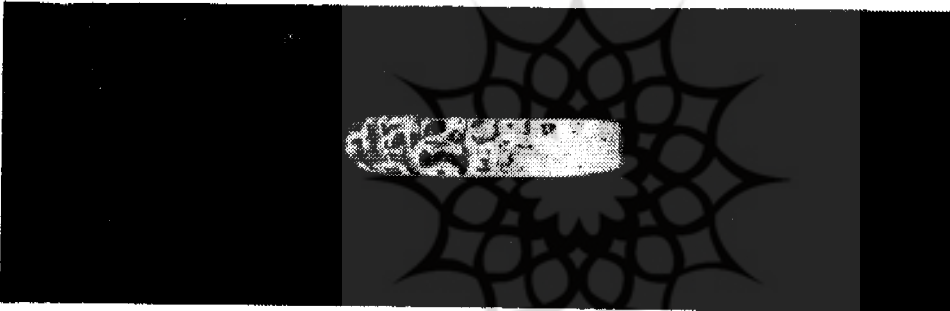

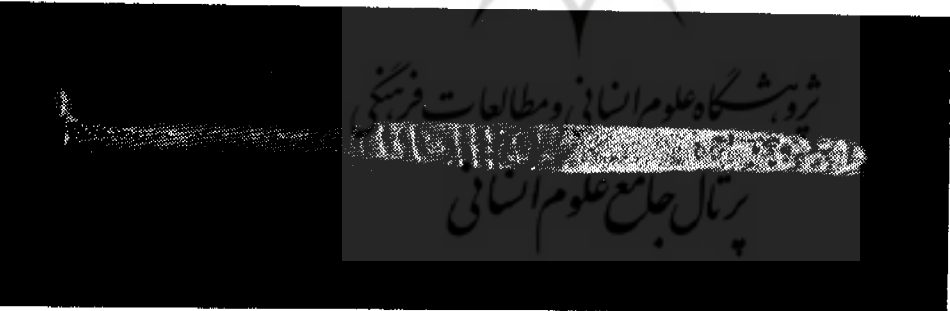
۱۴ - روی سکه

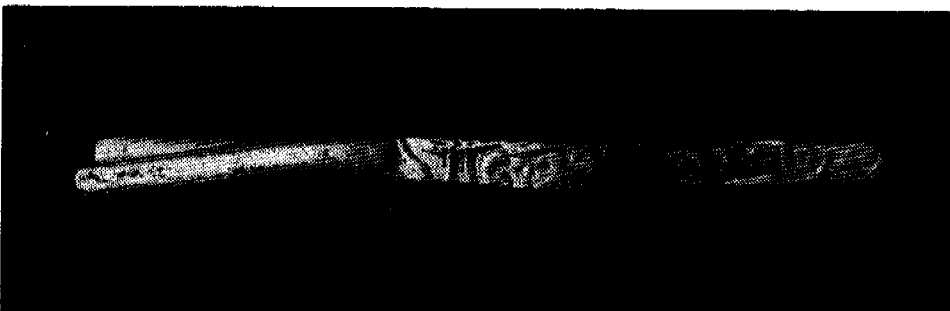
۱۴ - پشت سکه

۱۵ - روی سکه

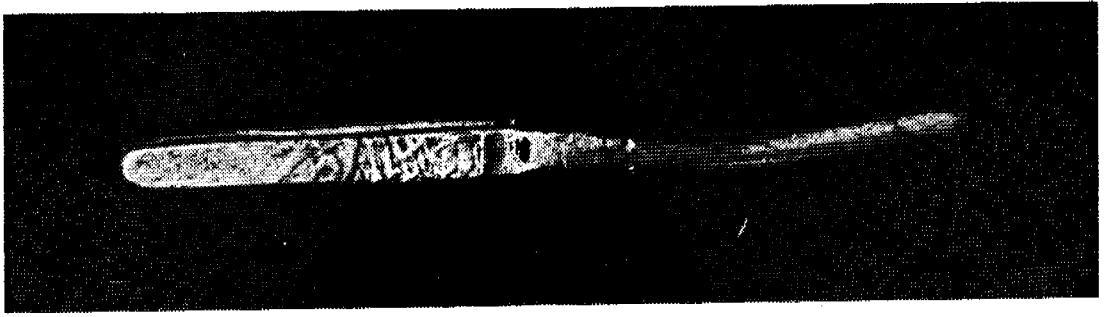

۱۶ - روی سکه

۱۶ - پشت سکه

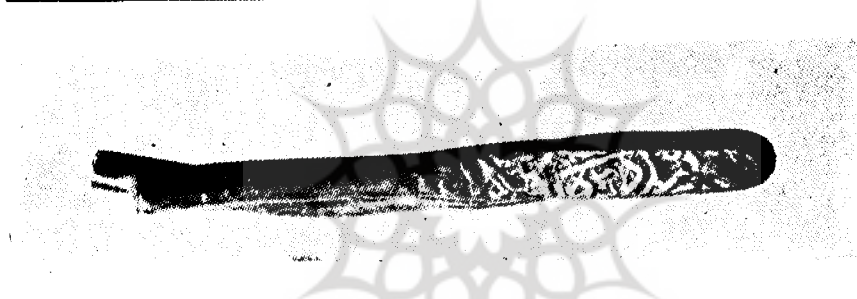
۱۷ - روی سکه

۱۷ - پشت سکه

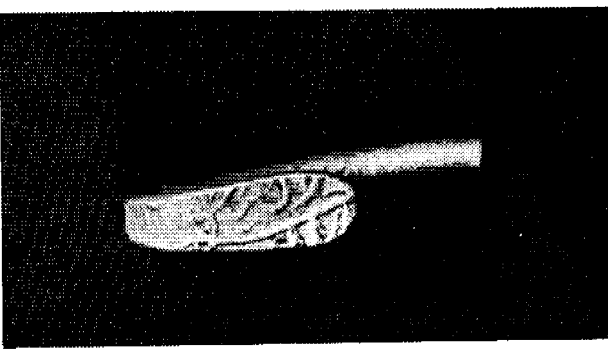
۱۸ - روی سکه

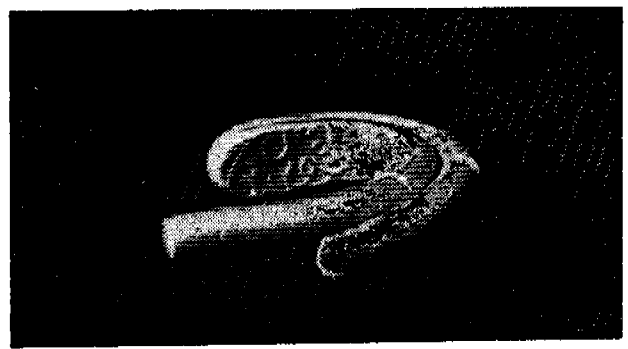
۱۹ - روی سکه

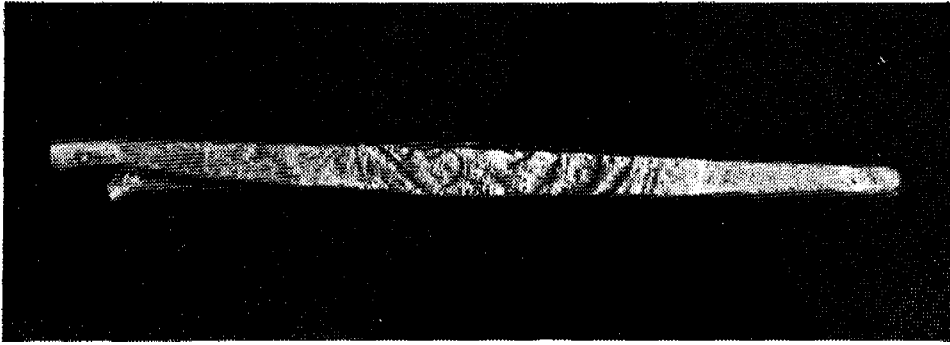

۲۰ - پشت سکه

۲۰ - روی سکه

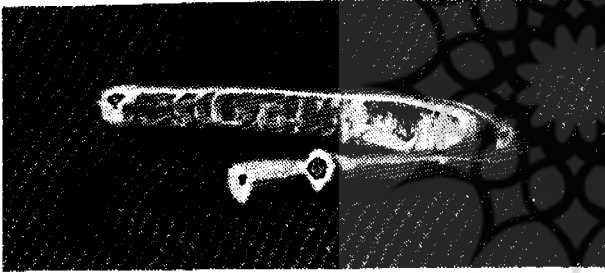
۲۱ - روی سکه

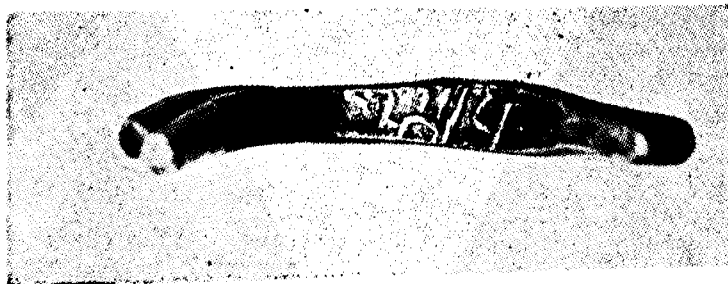
۲۱ - پشت سکه

۲۳ - پشت سکه

۲۲ - روی سکه

۲۳ - روی سکه

۲۴ - روی سکه

بود از اوایل عمر این پادشاه در خدمت میرزا مخدوم تحصیل مراتب علمیه نموده و عقاید دینیّه را از آن جناب آموخته بود ولی مشاورت او امری را فیصل نمیداد تا آنکه در اوایل سلطنت شغل وزارت را که بالاترین مناصب است بوی ارزانی داشت و چون میرزای معزیه در مذهب اهل سنت و جماعت قدمی راسخ داشت حضرت جلیل شاه اسمعیل را مایل به تسنن نمود.

۱۷- ۴/۸۴ گرم - روی سکه : محمّد السلطان الصفوی
پشت سکه : لاسو

۱۸- ۴/۹۱ گرم - روی سکه : محمّد بنده شاه (ولایت)

ضرب

پشت سکه : خواننده نمیشود.

۱۹- ۴/۷۷ گرم - کاشان ضرب ۱۰۲۸ (شاه عباس کبیر)
طرف دیگر سکه خواننده نمیشود.

۲۰- ۴/۹۴ گرم - روی سکه : عباس قزوین ضرب
پشت سکه : لامحمّد رسول
۲۱- ۴/۷۸ گرم - روی سکه : شاه عباس الصفوی
پشت سکه : رسول قزوین
۲۲- ۴/۷۸ گرم - روی سکه : عباس ساکلب (آستان علی)

پشت سکه : لاالله الامحمدسول علی. خواندن علی مشکوک است.

سکه های شاه عباس اول و ثانی از هم دیگر تمیز داده نشدند و هر دو لقب کلب آستان علی دارند.

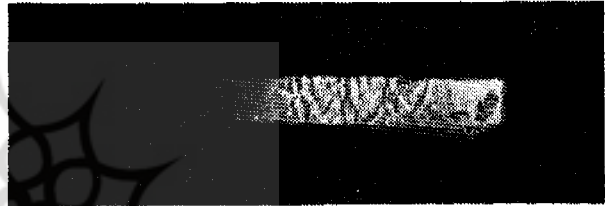
۲۳- ۴/۸۷ گرم - روی سکه : شاه سلیمان

پشت سکه : خواننده نمیشود.

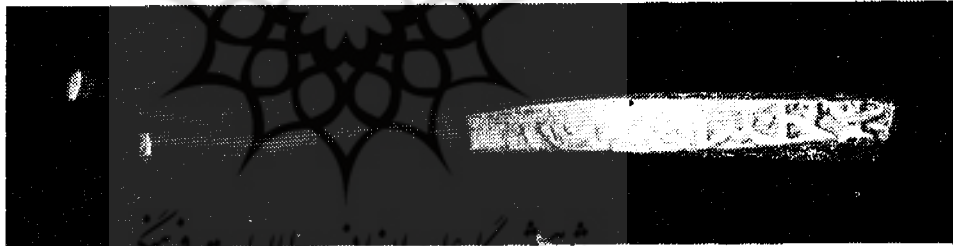
۲۴- ۴/۸۸ گرم - روی سکه : حسین

پشت سکه : خواننده نمیشود.

۴۵ - روی سکه

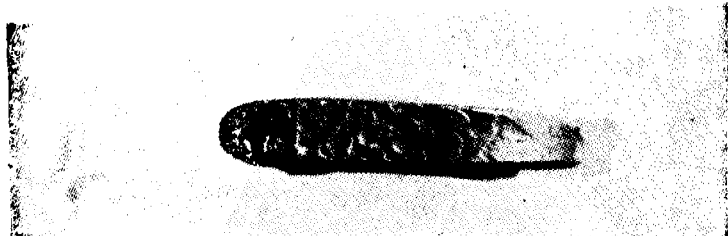
۴۶ - روی سکه

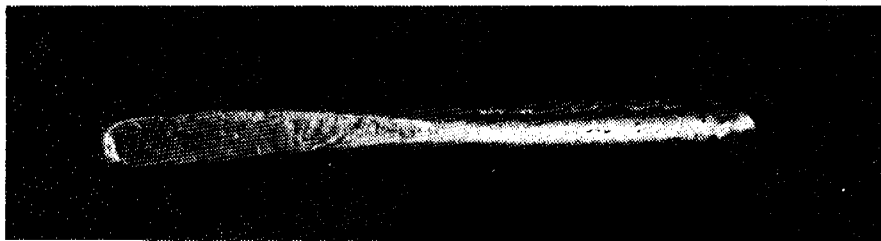

۴۷ - روی سکه

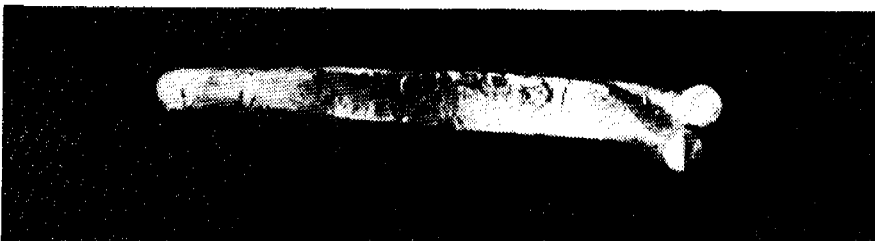

۴۸ - روی سکه

۴۹ - روی سکه

۳۰ - روی سکه

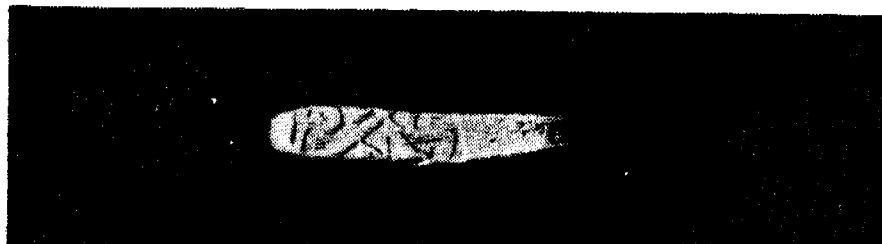
۳۱ - روی سکه

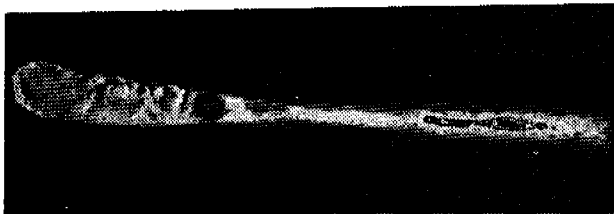
۳۲ - روی سکه

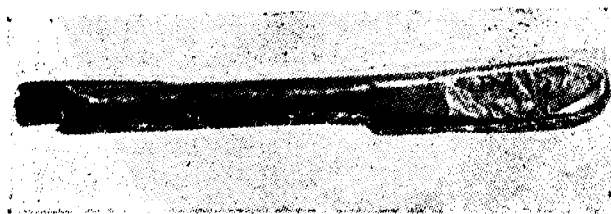
۳۳ - روی سکه

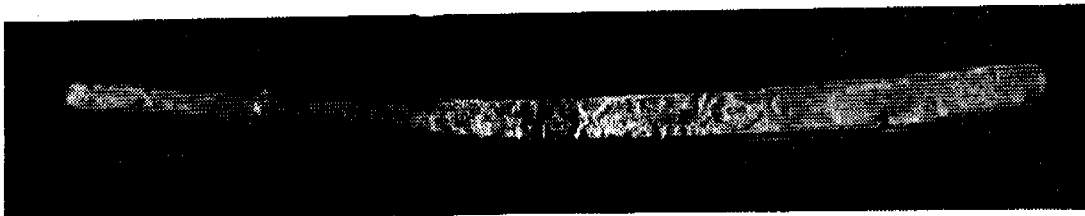
۴۴ - روی سکه

۳۵ - پشت سکه

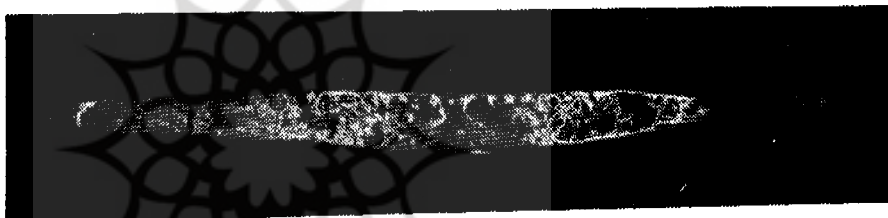
۳۵ - روی سکه

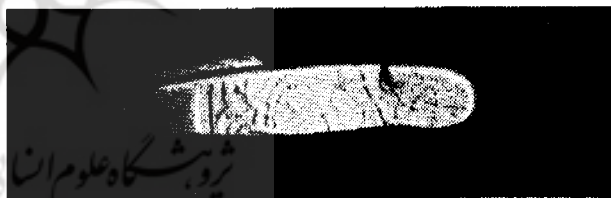
۳۶ - روی سکه

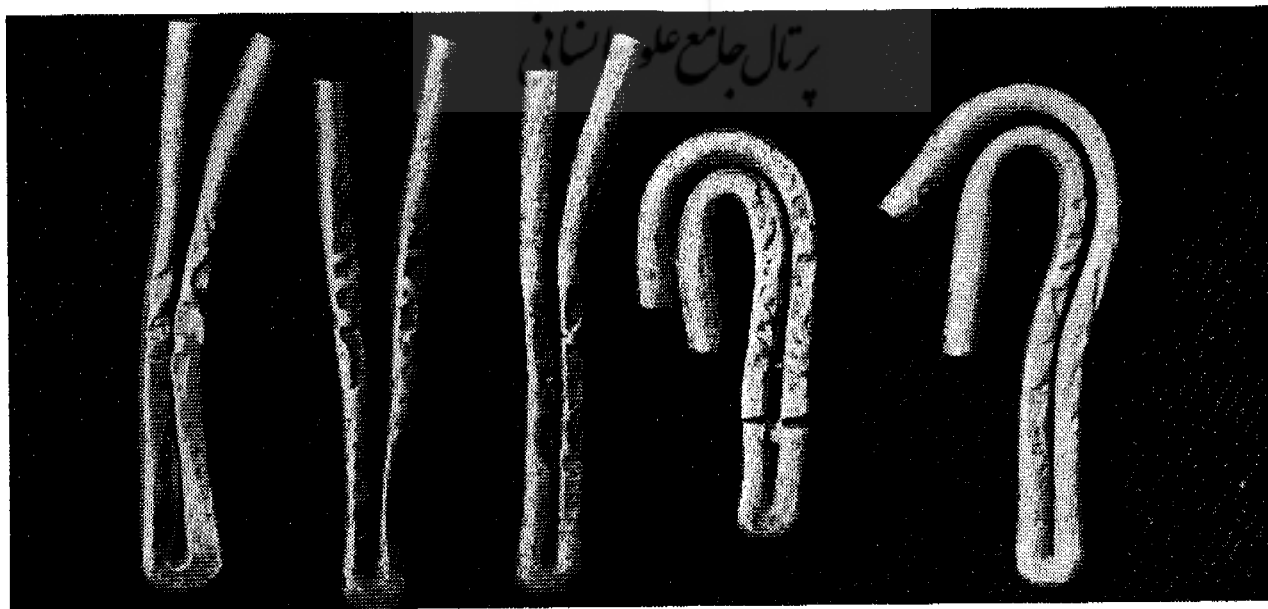
۳۷ - روی سکه

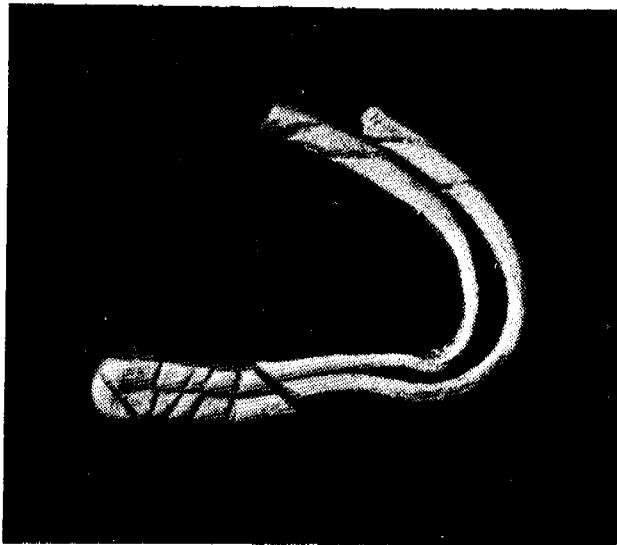
۳۸ - روی سکه

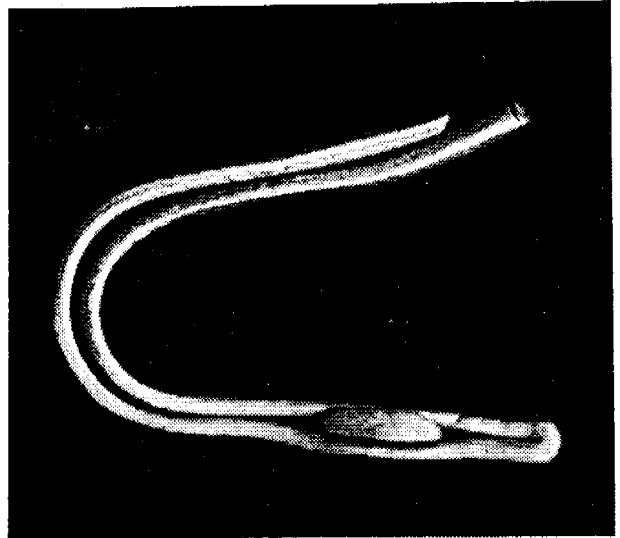
۳۹ - پشت سکه

شوریه شکارگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

۴۳

۴۱

- ۳۴- ۴/۶۲ گرم - روی سکه : تبریز؟
پشت سکه : خوانده نمیشود.
- ۳۵- ۴/۹۸ گرم - روی سکه : (بنده شاه) ولا(یت)
پشت سکه : تفلیس
سلطان حمزه، شاه عباس اول، شاه صفی، شاه عباس ثانی،
شاه سلیمان، شاه سلطان حسین و سام بن سلطان حسین لقب
بنده شاه ولایت دارند.
- ۳۶- ۴/۷۷ گرم - روی سکه : دارالمومنین (قم)
پشت سکه : خوانده نمیشود.
- ۳۷- ۴/۹۵ گرم - روی سکه : ضرب کاشان
پشت سکه : خوانده نمیشود.
- ۳۸- ۴/۸۰ گرم - روی سکه : ضرب نخجوان. خواندن
نخجوان مشکوک است.
پشت سکه : خوانده نمیشود.
- ۳۹- ۴/۹۲ گرم - روی سکه : خوانده نمیشود.
پشت سکه : (لا) له الا لله، حسن حسین که نام
اژه است.
- ۴۰- سکه هائی که از روی عمدا یا سهو سطح نیم گرد آنها
ضرب شده و خواندن آنها امکان ندارد.
۴۱- ۴/۹۶ گرم
۴۲- ۴/۷۵ گرم
تصویرها ۲ برابر اصل سکه ها میباشند.

- ۲۵- ۴/۲۳ گرم - روی سکه : بتاریخ الخیر فیما وقع.
بحساب ایجد ۱۱۴۸ میباشد که سال جلوس نادر شاه است و
خواندن آن مشکوک است چون فقط نخ وی را میتوان خواند
و این سکه دوبار ضرب شده و خواندن آنرا مشکل کرده است.
پشت سکه : ضرب نشده است.
- ۲۶- ۴/۷۰ گرم - روی سکه : خلد الصغوی اصفهان
پشت سکه : محمدالله
- ۲۷- ۴/۹۶ گرم - روی سکه : اصفهان. صفی هم
میتوان خواند
پشت سکه : خوانده نمیشود.
- ۲۸- ۴/۸۳ گرم - روی سکه : اصفهان
پشت سکه : خوانده نمیشود.
- ۲۹- ۴/۹۳ گرم - روی سکه : ایروان؟
پشت سکه : خوانده نمیشود.
- ۳۰- ۴/۹۱ گرم - روی سکه : بغداد
پشت سکه : خوانده نمیشود.
- ۳۱- ۴/۹۱ گرم - روی سکه : بغداد
پشت سکه : خوانده نمیشود.
- ۳۲- ۴/۸۴ گرم - روی سکه : بغداد
پشت سکه : خوانده نمیشود.
- ۳۳- ۴/۸۵ گرم - روی سکه : تبریز ضرب ۸۲ (۹)
پشت سکه : مفهوم نیست